

De l'exili a casa, el mite del retorn

La força de la mitologia del retorn és tan potent com antiga en el temps i universal en l'espai. Des de la literatura de la *Illiada* i l'*Odissea* grega, que com la *Mahabharata* hindú, la *Bíblia* hebrea i el *Tipitaka* budista hauria començat de forma oral, en el seu cas hauria estat transcrita fa quasi ben bé tres mil·lennis tot inaugurant la tradició del cànon literari occidental. Una llegenda de la tornada a casa, la de l'*Odissea*, que ha continuat *indeseñter* fins a la contemporaneïtat, amb exemples infinits com el cine de *Star Wars*. I, ara mateix, un relat ben actual en la política catalana. De dirigents expatriats de partits com Anna Gabriel, Marta Rovira i Carles Puigdemont, però també de músics, com Val·tònc. Un mite del retorn que continuarà, potser, eternament en les mentalitats col·lectives.

I si baixem a l'escenari ebrenc, l'últim gran referent és Artur Bladé, memorialista en majúscules de l'exili català del segle XX. Expatriat com tants d'altres a la República Francesa el 1939, va escriure aquella traumàtica experiència a l'*Exiliada* -vegeu la inspiració al títol amb l'*Odissea*. També com tants d'altres -entre ells l'ahora escriptor i polític jesuenc Joan Cid i Mulet- el 1942 va salpar amb el vaixell Nyassa cap a Amèrica, tal com va relatar a *De França a Mèxic*. 14 anys més tard, va emprendre un viatge provisional a la Catalunya del 1956, descrit magistralment a *Viatge a l'esperança*, potser, literàriament, un dels seus millors llibres. I va explicar els quasi 20 anys d'exili al país asteca a les *Memòries de l'exili mexicà*.

En l'últim dels 2 volums d'este úl-

tim dietari, que no ha sigut publicat de forma pòstuma fins al desembre del 2022, més de mig segle després d'haver-lo escrit, l'escriptor benisanetà ens relata amb detall la seua vida quotidiana, literària, cultural i política. De les tardes a l'Orfeó Català -pal de paller dels exiliats catalans- a les visites públiques i els sopars privats amb el president de la Generalitat a l'exili, Josep Tarradellas. De les converses amb Narcís Costa-Horts i Joan Goufau al Café Campoamor, on escriu que "canviem impressions melangioses sobre la impossibilitat de trobar-se bé en aquest país i possiblement ja en cap, ni tan sols el nostre", al pànic més gran de tots: morir a l'altra banda de l'oceà i no poder ser enterrat al poble natal. Siga amb pocs o amb molts recursos econòmics i materials, l'exili, per a tots els éssers humans, sempre porta al pati-

ment i "hom sent com un atac d'enyorança i retorna una mena de desesperació de la qual ja ens pensàvem deslliurats".

Però a diferència d'altres finals més tràgics, el 1961 va poder assaborir la calma més dolça del retorn a casa a bord del *Guadalupe* i "el temps passa rellicant com el vaixell". Així, el 6 de març, Artur Bladé i la seua dona, la practicant i comare Cinta Font, van tocar terres gallegues, les de la Corunya. L'endemà, basques, a Bilbao. Dos dies més tard, xafaven sol català a Barcelona. El dia següent, van anar cap a Tarragona. I, el 20 de març, a la Ribera, a Benissanet. Havien acabat 22 anys d'exili. En el seu cas, el mite de la tornada a casa va acabar sent una realitat.

En les *Memòries de l'exili mexicà*,

Josep Sancho
historiador

Bladé també va reflexionar a bastament sobre temes polítics, filosòfics i morals, com els que l'havien portat a aquella llarga expatriació: "el que cal respectar no són les idees (les quals poden ser perfectament combatudes i hom els pot perdre el respecte). El que cal respectar són els homes, la persona, la integritat física dels altres". En nous temps d'auge de l'extrema dreta i del discurs de l'odi, paraules tan necessàries ahir com avui. Combatre les idees, respectar les persones.